

Ralf Hoffrogge

Recension av Rosa Luxemburgs Demokratiekonzept.

Den som ägnar sig åt Rosa Luxemburg, det tyska Spartakusförbundet främsta företrädare, kan inte undgå Ottokar Lubans forskningsarbeten. Nu har hans essäer, som under åren publicerats på olika håll, äntligen ställts samman till en enda bok. Och det med rättelser och förbättringar.

Ottokar Luban. Rosa Luxemburgs Demokratiekonzept. Ihre Kritik an Lenin und ihr politisches Wirken 1913-1919. Leipzig: Rosa-Luxemburg-Stiftung Sachsen, 2008. -316 s.

Bokens två första kapitel behandlar Luxemburgs parti- och demokratiuppfattning och hennes kritik av Vladimir Lenin. Luban ställer sig, som den demokratiska socialist han är, till försvar för Luxemburg mot hennes sentida kritiker vilka, i likhet med kalla krigets tidsanda, vill se henne som företrädare för en ”totalitär”, eller en diktatorisk syn på politiken. Hur salongsfäbig denna uppfattning har blivit kan ses av uttalandet som den socialdemokratiska historikern Hans-Ulrich Wehler yttrade nyligen. Han försvarade i radion den 15 januari 2009 mordet på revolutionären Rosa Luxemburg. Hon var själv skyldig till sin död, eftersom hon hade planerat ett inbördeskrig för Tyskland. ”Den som släpper lös ett inbördeskrig tvingas se döden i vitögat”. Det är naturligtvis viktigt att med fakta ramponera dylika skandalösa missuppfattningar, men det väsentligaste med boken *Rosa Luxemburgs Demokratiekonzept* ligger dock i Ottokar Lubans dokumentation till politikern Rosa Luxemburgs försvar.

Och Luban tar sig an Luxemburg som den yrkeshistoriker han är. Han framhäver Luxemburgs organisatoriska och politiska betydelse i tider av ett grymt världskrig och dess motsats, en revolutionär omdaning av samhället. Även om hennes ekonomiska teori och hennes imperialismanalys får stå tillbaka är Lubans angreppssätt ingalunda något tillkortakommande. För hans ytterst grundliga detaljarbete lyckas visa på sammanhang som den tidigare forskningen inte har upptäckt. Och det har lyckats tack vare ett idogt arkivarbete som sträckt sig från Kalifornien till Moskva och som har kostat årtal av möda. Resultatet är inte enbart av kunskapsmässigt värde utan har sin största betydelse för den samhällspolitiska och historiska debatten.

En av de tills nu okända faktasammanhangen är att Spartakusgruppen stöddes och finansierades av vänsterpacifistiska kretsar inom den berlinska borgerligheten. Något som Luban bl.a. exemplifierar med tryckeriägaren Julius Gerson och konsthistorikern Eduard Fuch. Denna revolutionära och kuragiösa krets, i främst stadsdelen Dahlem i sydvästra Berlin, uppstod under det första världskriget och bestod fram till det andra världskriget. Fast än mer intresseväckande är Lubans redogörelse för den växelverkan som existerade mellan Spartakusgruppen och de Revolutionärt förtroendevalda (Revolutionären Obleute) (1) med dess anförare svarvaren Richard Müller. (2) Detta nu i detalj analyserade samarbetet har tidigare inte varit så känt och Luban påvisar att de bägge grupperingarnas aktioner under det första världskriget stödde sig på de Revolutionärt förtroendevaldas underjordiska massrörelse och att det var denna rörelse som var den faktiska ryggraden för masstrejkrörelserna och Novemberrevolutionen. Luban citerar ett brev från Paul Levi till Rosa Luxemburg där han – som en av ledarna för Spartakusgruppen – tillstår att Spartakusgrupperingen ”saknar varje mekanism för att kunna sätta de självständiga massorna i rörelse” (s. 164). Det var således denna samverkan mellan den politiskt-teoretiskt skolade Spartakusgruppen inklusive de till vänster stående ledarna Ernst Däumig och Georg Ledebour i USPD (3) som tillsammans med det i fabriken förankrade nätverket av Revolutionärt förtroendevalda var de som utgjorde aktörerna vid folkupproret i Berlin den 9 november 1918. Luban har alltså med sin forskning gett ett nytt och välbehövligt bidrag till Spartakusgrupperingens betydelse för att det tyska kejsardömet störtades och att republik infördes.

Detta nu klarlagda historiska skeende är av betydelse även för icke-historiker och för intresserade bland den breda allmänheten då det lägger till rätta årtiondens missuppfattningar om Spartakusgruppen, som den huvudsakliga och/eller enda organisatören av Novemberrevolutionen, och placerar gruppen i sitt sanningsenliga sammanhang. Det förändrar på intet sätt Spartakusgruppens förtjänst i dess krigsmotstånd utan förstärker den istället och tillintetgör – med fakta – den rådande demoniseringen av Rosa Luxemburg och spartakisterna.

Ottokar Luban klargör också miljön och de värdegrunder vari Spartakusgruppen, dess sympatisörer, anhängare och medlemmar, befann sig. Det är ett brett människoskikt som träder fram. Om det så är de till vänster stående pacifistiska välbeställda borgarna, de upp-roriska metallarbetarna eller hemmafruarna och sjukkassekontoristerna. I en separat studie om ”Rosa Luxemburg – Karl Liebknecht kretsens ledning och bas” (s. 172-196) tar sig Luban an Spartakusgruppens medlemskrets i Berlin och visar på hur en relativt liten grupp den var, men som under ledning av den organisatoriskt erfarne Leo Jogiches utvecklade ett överraskande stort inflytande med sina pamfletter och flygblad. Och Luban visar också, i motsättning till den förhärskande uppfattningen från 1960-talets radikala ungdomskultur, att ledarna och medlemmarna i Spartakusgruppens Berlinavdelning till övervägande del bestod av människor med åratals organisationserfarenhet inom socialdemokratien, att de – trots sin politiska minoritetsposition – utgjorde en del av dåtidens arbetarrörelse.

Luban behandlar inte enbart Spartakusgruppen och dess ledning utan även personen Rosa Luxemburg med förståelse men inte utan kritik. Han drar sig ingalunda för att i samband med januaristriderna 1919 beteckna Luxemburg den ”rådlösa Rosa” (s. 67). och han ger oss en realistisk analys av politikern Luxemburg i motsats till det rådande ikonmåleriet av henne. Inte minst av det tidigare kommunistpartiets i DDR skeva bild. Där hon framställdes som ett moraliskt föredöme men avskalad sin politik och som sådan i konflikt med den verkliga luxemburgska uppfattningen av vad socialistisk demokrati är. Luban viger detta ett eget, men tyvärr ett alldeles för kort, kapitel på endast åtta sidor. (s. 43-50)

Sedd i sin helhet slås man av Lubans kombination av faktaspäckade preciseringar och en bred framstegsbefrämjande forskningssyn. Man kan inte annat än hoppas att boken får den största möjliga spridningen.

Ur *Jahrbuch für Forschung zur Geschichte der Arbeiterbewegung*. (Berlin) Nr. 2010/1.
Översättning och noter Per-Erik Wentus.